

VERTEC.

Časopis s podobami za slovensko mladost.

— x —
Uredil in založil

Ivan Tomšić,

učitelj na c. kr. vadnici v Ljubljani.

78132

Peti tečaj, 1875.

V Ljubljani.

Tiskala Klein in Kovač (Egrova tiskarna).

KAZALO.

Pesni.

	Stran
Povračilo	1
Ptica in deček	17
Opomin	33
Naprėj — nazaj	39
Slovenskemu jeziku	49
Veseli majnik	69
Pomladanjsko jutro na vódi	74
Jagodov cvét in solnčni žarki	85
Sirota	101
V „Skalicah“	106
Preč., prevz. g. g. Dr. Iv. Zl. Pogačarju, novemu knezoškofu ljubljanskemu	117
Pri Bogu	130
Svoboda	133
Gúgalica	143
Mati	149
Jesenska pešen	157
Neobičajen red	165
Šolska pesen	169
Mačka in sinica	172
Pridni otrok	181
Slepec	192
Cerkvica na gori	193

Povesti, pripovedke, prilike in basni.

Stari grad	2
Bodi čeden in reden	10
Dva malopridneža	11
S čim si je Tomek glavo ubijal	12
Prepelica in nje prepeličice	13
Izmérnost, zlata vredna krepóst	13
Rudéca kápica	17
Hvaležni sin	20
Jakéva kučma	22
Kako je Libercún derváril	24
Nenavadna pravda	25
Strije Zidanek	33
Poboljšani zapravljivec	37
Pustnik (sušec)	38
Pripovedka o Mošaji	40
Pavliha in voznik	40
Goska in konj (basen)	44
Lev in levica (basen)	44
Palček	50
Angel	55
Najlepši venec	57
Medved in lisica (basen)	58
Rózka	69
Sirota	72

	Stran
Mreža in kozuh	73
Konjski tat	74
Kováč skopúh	75
Zbrana gomázen (basen)	82
V vseh bédah upaj na Boga	86
Sila kola lomi	90
Kozje oko	92
Pravi prijatelj	102
Zlata ruda	104
Povračilo	105
Pastirja in veverica	105
Zadovoljnost	105
Zlato jabolko	107
Cigani	118
Gosenično gnezdo	128
Velikodušnost	129
Materin glas	133
Drago kamenje	138
Cvetica med ternjem	142
Jezus in Nemec	144
Maček in koder (basen)	144
Tatvina pride na dan	149
Otrok za otroka	153
Mertvaška srajčica	156
Priporočilo	157
Koliko listov ima kako drevo	158
Samoslépnik	159
Vile	165
Mlaka in potok	167
Papež Pij IX	169
Strahovi	170
Bog je pravičen	171
Sv. Peter in tesarji	172
Jélčica	181
Ogenj	187
Na sv. večer	189
Zakaj Boga ne vidimo	192

Zemljepisni, zgodovinski in drugi poučni sestavki.

Začetek ruskega grada (mesta) Preje-slávlja	14
Morska ladija	26
Avstrijsko-ogersko cesarstvo	41
Maščevanje ruske knéginje Olge	43, 63
Kerst ruske knéginje Olge	81
Starost in smert ruske knéginje Olge	114
Sv. Višárje na Koroškem	97
Dovtipni odgovori	112
Škof Slomšek, prijatelj otrokom	113

	Stran		Stran
Toplota, solnce in štiri letni časi	126	Djetinji vertič, zabavne pripovjesti djece	132
O starodavnih zdravnikov	145	Tjelovježba v pučkoj školi	132
Vaje v spisovanji listov	147	Mali prirodopis s podobami za národne	
Na planinah	159	ali ljudske šole	148
Otrokom, ki v šolo hodijo	162		
Kako se je deržati v šoli	163		
Kakšni bodite otroci doma	172		
Boj na Lipovem	173		
Princ Evgen	174		
Ivan Kristijan Andersen	175		
Pokopališče	176		
Voda	178		
Pametnice	68		
Jutrovski izreki	193		

Muzikalne priloge.

Napevi k sledečim pesnim:

1. Ločitev, vglasbil Avg. Leban; 2. Nagoro, vglasbil Avg. Leban; 3. Pastirska pesen, vglasbil Avg. Leban; 4. Jutro na vodi, vglasbil Josip Ljud. Weiss; 5. Veseli majnik, vglasbil Jos. Ljud. Weiss; 6. V „Skalicah“, vglasbil Jos. Ljud. Weiss; 7. Sirota, vglasbil Jos. Ljud. Weiss.

Prirodopisno - natoroznansko polje.

Podnebje	15
Kamčatski pes	28
Tulenj ali morski pes	45
Séverski jelen	65
Kanja	83
Kava	99
Bober pripoveduje prigodbe svojega življenja	130
Grom, blisek in strela	139
Štorklja	145
Bernardinski pes	177
Krokodil	194

Gledališke igre za mladino.

Star vojak in njegova rejénka 59, 76, 94, 108

Zabavne in kratkočasne stvari.

Kako nganeš števila, katera si kedó misli	27, 164
Otročje igre	80, 93
Čudna beseda	180
Drobtine 15, 31, 47, 67, 84, 99, 131, 147, 163, 179	
Kratkočasnice 16, 31, 47, 67, 99, 131, 148, 164, 179, 196	
Uganke	16, 32, 48, 68, 100, 148, 164
Računske naloge	68, 100, 180
Naloga se števílkami	164
Zabavna naloga	180
Rebusi	116
Obrazci za risanje 16, 32, 48, 68 (v prilogi), 100, 132, 148, 180	

Slovstvene novice.

Podoba Marije; mična povest za našo mladino	100
Beršljan (3. zvezek)	100
Gledališke igre za slovensko mladino	132

Spomeniki umerlim.

Dr. E. H. Costa	31

Podobe.

Otroci na pokopališči	4
Dva malopridnéža	11
Rudeča kapica	19
Morska ladija	26
Kamčatski pes	28
Nagrobni spomenik	31
Naprej — nazaj	39
Tulenj ali morski pes	45
Angeli nesó otroka	55
Séverski jelen	65, 66
Pomladanjsko jutro na vodi	74
Zbrana gomazen	82
Kanja	83
Tujec in otroka	87
Sv. Višarje na Koroškem	97
Déklice lové rake	106
Škof Šlomšek	113
Cigan ukrade kozó	120
Cigani v šatorih	123
Pastir od strele zadet	139
Gúgalica	143
Štorklja	145
Tat	153
Otroci nesó grozd	157
Planinski prebivalec v Tirolah	160
Papež Pij IX.	169
Boj na Lipovem	173
Pokopališče	176
Bernardinski pes	177
Ogenj	187
Slepec	192
Krokodil	194
Obrazci za risanje 16, 32, 48, 68 (slikana pri- loga), 100, 132, 148	
Rebus	116

VERTEC.

Izhaja
1. dne v
mesecu
in stoji
za vse
leto po
pošti
2 gl.
60 kr.,
za pol
leta 1 gl.
30 kr.
Brez
pošte:
za vse
leto 2 gl.
40 kr.,
za pol
leta 1 gl.
20 kr.

Naroč-
nina naj
se na-
prej pla-
čuje in
pošilja
ured-
ništvo v
špi-
talskih
ulicah
nř. řt
273
v Ljub-
ljani.
(Lal-
bach.)

Časopis s podobami za slovensko mladost.

Štev. I.

V Ljubljani 1. januarja 1875.

Leto V.

Povračilo.

Z ledeno sápo sever žene
Oterplost dôli na raván,
Premerle gôre, prej zeléne,
Pod snegom svet je zakopán.

A dete vendar, dete krásno
Po njem hodílo je sedáj,
Ostáveljši domovje jáсно
Za zémeljski pretemni kráj.

In obernílo se je v hósto,
Ki v težkem zimskem spanji spí,
Kder pod snežnó ódójo gósto
Le jelovina še bedí.

Lepó je smréčije zeléno
Z drevés temnétiř bralo tam,
Z nebrôjem lučic razsvetljéno
Prineslo v gôrko sobo vam.

Nebò se vam je odpirálo
In sijal rajske zor v obráz,
Ko prečarôbno lesketálo
Drevó božično je na vás.

To dete božje vi molíte,
Njegov pogléd je ves kroták,
Iz njega róke darovíte
Poklón je prinesén vam drág.

Ljubezen za ljubezen dajte,
Sercé naj bode vam oltár,
Hvalézni nánje pokladájte
Za povračílo svoj mu dár!

Ta dár ob vsacem novem létu
Naj se stotérno pomnoží,
Da v rajskem vam njegovem cvétu
Stotérni plod se zarodí.

Lujza Pesjakova.

Stari grad.

(Po „Smilji“ poslovenil Ivan Tomšič.)

Blizu starega gradu Rosmora v Irskej zemlji je stala pred mnogimi leti lesena kočica, v katerej je živela uboga vdova, iméje četvero otrok. Ta skerbna in delavna žena je bila znana po vsej okolici za najboljšo predico.

Delala je mnogo nad svoje telesne moči. Zato je tako izbolela, da je bila prisiljena kolóvrat ostaviti najstarejšej hčeri Marjci, ki je bila naveršila baš dvanajst let.

Necega večera, ko je Marjca sedela pri materinej postelji in préla, ter so manjši otroci večerjali, izpregovorí bolna mati:

„Bog vas blagoslôvi, ubogi otročiči!“

Marjca takój ustavi kolóvrat, mislêč, da mati spí in da govori v sanjah. A tako nij bilo. Mati je dalje govorila: *

„Ne ustavlaj, draga Marjca, kolóvrata zaradi mene; spati uže ne morem, a bojim se za tvoje zdravje, ker se z delom tako mučiš. Ako še ti izboliš, kaj potem z drobnimi otročiči!“

„Ne skerbi zá-me, dobra mati, zdrava sem in čversta.“

„Dà, dà, tudi jaz sem bila nekedaj zdrava in čversta, ljuba Marjca!“

„A ti nam zopet ozdraviš, draga mati; samo počakaj, da bodo lepši dnevi, ter zdravje se ti zopet verne.“

„Bilo bi nespametno, nádejati se zdravja, preljubo moje dete; a terdno upam na Boga, da vam po mojej smerti pošlje prijatelje in dobrotnike. Tudi me tolaži misel, da ne more nihče tožiti ná-me, ubogo vdovo. Živela sem v siromaštvu a bila vendar zmirom poštena. Tebe, draga Marjca, odgojila sem, kakor sem najbolje znala; ti si zatorej moja dobra hčerka in upam, da bodeš tudi dobra mati sirotnemu bratcu in sesticama. Ali ne, da mi to obéčaš (obljubiš), draga Marjca?

Manjši otročiči, ki so baš odvečérjali, žlice položé na mizo ter se približajo k postelji, da bi slišali, kaj govori preljuba mati.

„Stopite bliže k meni!“ reče mati slabim glasom, prime otročičke za roke, poljubi vsacega posebej in izpregovorí: „preljubi otroci! ne jokajte preveč po meni; božja volja je tako, da vas je treba ostaviti. Ljubite se mej soboj, kakor sem vas jaz ljubila, in slušajte sestro Marjco, katera bode odslej vaša mati. In ti moje serce, Ivanko! nemoj zabiti naukov, ki sem ti je dajala; vse bode na tvojo srečo. Jaz vas oblagoslavljam, ljubi otročiči, ter upam, da ne bodete na sramoto materi, katera vas je priserčno ljubila. Pojdite zdaj spat, ljubčki moji! Lehko noč! Bog naj vas hráni!“

Marjca odvêde otroke v stransko sobo. Videla je, kako je mati zeló slaba ter da bi jej kvarílo, ako bi dalje govorila; a vendar nij znala, v kakej smertnej opasnosti je uže preljuba mati.

Od tega trenutja bolnica uže nij razumno govorila. Vse, kar koli je rekla, bilo je zméteno. Samo toliko se je dalo védeti, da je spómnela tudi o nekih dolžičkih, a Marjci je še posebno naročala, naj poplača, kar je dolžna učiteljci, kajt drugače ne bi mogla mirno umreti, ako jej ne obéča, da bode vse poplačano. Še poprosi, da bi jej poslali po duhovnika. Duhovni gospod, ki je uže poprej bolnico pripravil na večnost, pride takój sè sveto popotnico in

skôraj potem umrè uboga vdova, ostáveljši četvero otrok, bridko jokajočih okolo mertvaškega odra.

Dvema najmlajšima otročičema, Marjetici in Anički, bilo je baš po šest in po sedem let, ko jima je mati umerla. Ivanko je bil devet let, uže velik in krepák deček ter priréden k vsacemu delu. Mogel je raznašati ógljije, prideržati konja in tudi s poročili tekati k ljudém. Dobival je od tega po deset krajcarjev, časi je zaslužil tudi po goldinarji na dan. Bilo je upanja, da si bode Ivanko sam kruh služil.

Ko je mati umerla, tolažil je Ivanko sestro Marjico, nagovarjaje, naj se vendar malo okrepí, ker on bode od dne do dne po več služil ter da nikoli ne pozabi zadnjih besed, katere je mati govorila na smerti, blagoslavljaše svoje otroke. Tudi je obetal, da bode vedno skerbél za sestrici Marjetico in Aničko, ki sti bili še drobni deklici ter nijsti mogli nič zaslužiti, a vendar sti si prizadevali, delati bratu in sestri veselje.

Marjica razumévši velik nálog, jame delati po noči in po dnevi. Najprej poplača dolgove, o katerih je mati govorila in katerim je novce bila uže pripravila. A gorje! ko vse to poplača, ne ostane jej najemščina od hiže, v katerej so stanovali, ni svojej učiteljici se ne more razdolžiti.

Marjica je mislila, da gospodar ne bode takój za najemščino térjal; a prevaríla se je! Gospod Harvey, gospodar lesene kočé, živel je v Angličanih, a vse posle mu je opravljal oskerbnik Hopkins, človek zeló surovega in neusmiljenega serca.

Za osem dnij po materinej smerti ta grozovitnež hlapca pošlje k sirotam, povédati, ako ne plačajo najemščine, da se jim je takój jutri kam drugam preseliti, ker ima uže družega človeka, presečega stanovanja v lesenej koči. Tudi je Marjica še premlada, reče hlapec, da bi mogla sama stanovati v hiži; bolje storí, ako poprosi sosedov, da bi milostno vsak po jedno sestro vzel k sebi.

Hlapec napósled še reče, da si je oskerbnikovo nemilost nakopala s tem, ker nij hotela dati Hopkinsovej hčeri koze, katere je želela. Res Marjica nij hotela Hopkinsovej gospodični dati koze, a zato ne, ker je imela samo to jedíno molzno žival, a nje pokojna mati nij mogla piti družega, nego li kozje mleko.

Družega dne Marjica oskerbniku Hopkinsu prinese najemščino, prosèč, naj jo še letos ohrani v hiži, ker tako naglo se nema kam déti z otročiči. Hopkins jej prošnjo odreče. To je bilo v 25. dan listopada, a v 29. dan pride uže nov gostáč v hižo. Tako so imele uboge sirote samo štiri dni, iskati si novega stanovanja.

Marjica nikakor nij mogla prositi sosedov, naj vzmó njo, sestri in brata pod streho, ker sosedje so bili sami tudi siromašni. A premišljala je, ali bi se ne dalo stanovati v starej razvalini grada Rosmora, kjer se je ona često igrala sè sestricama, dokler je še mati živéla.

Kuhinja in dve sobi so bile v tej razvalini še dobre. Marjica odide k oskerbniku Hopkinsu ter ga poprosi, naj bi jej dovolil, v razvalini starega gradú nastaniti se z bratom in sestricama. Hopkins na to pristane, a samo na ta uvèt, da mu poprej poštee 12 goldinarjev najemščine.

Četvero sirot se je nastanilo v razvalini starega gradú Rosmora. Odnegli so tja dve postelji, dve klopí, mizo, stol in star postavec (kosten), v

katerem je bilo shranjeno óno malo obleke, kar so je še imeli. Dobri sosédje jim pomagajo odnesti veliko skrinjo, v katerej je bilo dvesto meric žita, ter jim dadé še nekoliko koruna in ógljija v kurjavo. Tako so bili otroci na trdnem za zimo. Vsacemu so se smilile uboge sirote zaradi pokojne matere, katero so povsod znali za dobro, pobožno in pošteno ženo.

„Pomagati nam je, kolikor uterpímo, ubogim sirotam, ki so poštene in pridne,“ reče nekdo izmejsosédov. Tako so mislili tudi vsi drugi ter jim pomagali, da so si stanovanje v razvalini dobro prirédili, kolikor se je dalo. Jeden izmejsosédov jim sè slámo pokrije streho nad sobo, v katerej so spavali, drugi jim vzame kravo, naj se bode pasla z njegovo živino, a da ostane polovica mleka njemu. Vsi rekó, da se hoté oglasiti, kedar jim nestane potrebnega živeža, ter da so vedno pripravi, postreči jim, kedar bi je pritisnila huda sila.

Ko Marjica oskerbniku Hopkinsu plača najemščino od razvaline starega gradú, ne ostane jej nič. A hotela se je ipak razdolžiti svojej učiteljici, zato jej ponudi kozo namesto novcev. A plemenita žena koze nij hotela vzeti, rekši, da rajša počaka, dokler Marjica dobode toliko novcev, da poplača, kar je dolžna. Marjica se je lepo zahvalila dobregospé ter je bila zeló vesela, ko je kozo mogla zopet domóv gnati.

Ko se v novem stanovanji urédijo, začnó otroci pridno delati. Marjica je préla po vse dní ter verhu tudi opravljala, kar je bilo potrebno pri gospodarstevci. Ivanko je služil po 40 krajnec narediti na grob pokojne matere. — Marjetica in Anička izrežeti lep venec, in ko je bil gotov, odnesó ga vsi štirje na grob ljube matere, dva meseca poprej zakopane.

Prišedši do groba pokleknejo moléč za dušo predobre matere, katero so tako naglo izgubili. V tem prideti dve gospodični na pokopališče; takój pri vходу obstaneti, gledáje, kako krasno solnčni žarki od cerkvenega okna odséva jo po grobéh na pokopališči. Ne postojiti dolgo, kar jima na ušesa zazvení:

„Oh mati, draga mati! ali te uže nikedar ne bodedomo videli?“

X. HINKO ABT. U. ZAGREBU.

carjev na dan, a Marjetica in Anička obe skupaj po toliko v neke papirnici, kjer sti kerpe (cunje) izbírali.

Necega dne z večera poprosi Anička tovarničnega nadzornika, da bi jej privolil vzeti dve pôli papirja, ter si od zaslužka prideržal, kolikor staneti. Nadzornik nij hotel novcev od prijazne deklice, ter jej še rajši dá papirja, slišavši, da kani papirnat ve-

Mladi gospodični se ozreti, a nikogar ne viditi; zdaj gresti okolo cerkve. Tu uzrêti Marijco, klečêčo poleg križá, na kateri Ivanka in sestrici obešajo venec pisanega papirja. Ko gospodični bliže stopiti, prestanó otroci od dela. Samo Marijca se ne gane; nikogar nij zapazila, tako je bila v molitev zatopljena.

Dragutinka in Grozdána — tako je bilo ime gospodičnima — nijsti hoteli motiti ubogih otrok; vernili sti se, a prišedši do prve hiže vprašati, kedó so ubogi otročiči, ki molijo na pokopališči.

Sreča jí nanese baš k učiteljici, ki je zeló ljubila te sirote. Takój pové, kedó in kaj so, ter posebno dostavlja, kako pridna je Marijca, ki sirotkam nadomestuje mater. Pripoveduje tudi, kako se je bilo ubogim otrokom iz prejšnjega stanovanja preseliti v razvalino starega gradú ter kako jej je Marijca kozo ponujala v plačilo za nauk o šivanji, katerega se je od nje učila, dokler je še mati živela.

Te besede prijazne učiteljice so gospodični tako genile, da jej obêčati, takój jutri iti k ubogim otrokom v razvaline starega gradú ter premisliti, kako bi se jim pomoglo.

Gospodični sti jutro dan res prišli k ubogim otrokom. Stopivši v sobo se nijsti mogli načuditi rédu in snažnosti. Ivanka nij bilo doma; pomagal je sosedu na polji; Marjetica in Anička sti prebirali divje ovočje (sadje), nabrano v gozdu ter je v prodájo pripravljali, a Marijca je préla.

Gospodična Dragutinka pové Marijci, da je mnogo lepega čula o njej, ter da bi jej rada pomogla o nje uboštvu; zato naj pové, česa zdaj najbolj potrebuje.

„Predivo sem uže izpréla, trébalo bi mi zdaj družega, da bi mogla še présti,“ odgovori Marijca.

„Pošljem vam prediva,“ Grozdána reče k temu.

Dragutinka kupi ovočja od Marjetice in Aničke ter jima dá novcey, naj si kupiti pamuka (pavolje), ker je Marijca dejála, kako silno jima ga je treba, da bi ji mogla učiti plesti.

Predivo, ki ga je poslala gospodična Grozdána, bilo je Marijci na veliko korist, ker drugače bi ne bila mogla bratu in sestricama narediti potrebne zimske obleke.

V učilnici se je bila Marijca navadila verlo dobro šivati, vésti in plesti. Dragutinka jej pošlje različnega šivanja, da bi s tem zaslužila nekoliko več nego li samo s prejo.

Kedar je Marijca utegnila, učila je sestri Marjetico in Aničko čitati in pisati. A Ivanka si poišče učitelja o računstvu, katerega je sam plačeval z dnevnim prislužkom.

Necega dne Ivanka mnogoverstne lesene sveče storí od tresák, ki so pomočene v salo jako lepo gorele. Ta svečava je otrokom bila na veliko korist, posebno v doljih zimskih večerih.

Nekedaj z večera, ko je Ivanka baš lesene sveče žgal, pride v hižo sluga, katerega je gospodična Dragutinka poslala k Marijci po necem opravi. Ta se začudi ne malo, vidêč poprej še neznano svečavo; a še bolj se začudi, ko mu Ivanka pripoveduje, da ima do po metru dolgih sveč, katere po vso uro goré. Ivanka slugi obêča, rad mu pokazati, kako se lesene sveče delajo, ako mu je drago.

To je zelo veselilo Antona — tako je bilo ime slugi — in rad je ostajal pri Ivanku, kedar je izdeloval svečavo, a tudi on je vselej poklical Ivanka, kedar je bilo njegovemu gospodarju treba kacega delavca.

Tako so te štiri sirote živele tri leta. Gospodična Dragutinka in Grozdana sti je večkrat obiskali in jim nosili prediva, pamuka, obleke ter še mnogo drugih koristnih stvari. A vendar niso ubogi otroci preveč upali na dobrote tujih ljudi, nego bili so pridni ter si prizadevali sami si vsakdanji kruh služiti. Ko je Ivanko naveršil 12. leto, reče mu Anton: „moj gospodar mi je privolil, da si privzamem pomočnika, ter mi rekel, naj tebi to službo ponudim.“

Ivanko je bil te ponudbe vesel ter uže za nekaj dni stopi v službo blazega očeta gospodične Dragutinke.

Verlo dobro se mu je godilo, imel je lepo obleko, dobro hrano in primerno stanovanje. Bil je zadovoljen, kakor še nikoli ne poprej.

Antonu in drugim poslom, ki so bili v hiži bogatega gospodarja, vedel se je lepo in prijazno; vsi so ga ljubili. Iz početka mu je bilo jako neugodno, ko mu je bilo obutemu hoditi; tega siromak nij bil vajen. Obutal mu je otisnili nogi in v skornjah je tako lomastil, da so se mu vsi smijali. Zaradi tega je često tožil sestri Marijci, a ona mu naredi obutal z mehкими podplati, spletenimi od volnene preje. Zdaj je zopet lahko hodil ter nij mu bilo tepeti nikakoršnih bolečin. Posli to k malu zapazijo, ter bi radi znali, od kod je Ivanko dobil tako obutal. A ko jim pové, da mu jo je naredila Marijca, začudijo se tamu zelo.

Gospodična Dragutinka je takój hotela imeti tako obutal, zatorej pošlje Marijci kos najlepše tkanine in nekoliko volnéne preje, da jej naredi jedne ženske čizme. Marijca jej splete tako lične čizme, da jih je vse ogledovalo. Da bi ubogim sirotam življenje olajšala, naroči dvanajstere take čizme, katere potlej razprodá znancem in prijateljicam.

Razprodavši vse čizme prinese Dragutinka siroti Marijci novce, ter jej svetuje, naj bi še delala take čizme, ker so jih njene prijateljice jako vesele ter je je lahko razprodati. Od sih dob so se bávile vse tri sestre z izdelovanjem takih čizem, a Ivanko jim je hodil vsak dan po jedno úro pomagat.

Od vseh straní je Marijca vendar utergala toliko časa, da je naredila dvoje lepe čizme učiteljici v dar, ker jo je bila tako lepo priporočila.

Otroci iz učilnice gredé so se vselej ustavili pri ubogih sirotah v starem gradu, gledáje, kako se čizme delajo od tkanine. Razvalina starega gradu Rosmora je bila odslej tovarna pletenih čizem.

Nekateri otroci so dohajali sè same radovednosti, a drugi želéč, kaj novega se naučiti; in res, vidéč, kako so sirote srečne v svojem obertu in s kakim veseljem delajo, ukrenili so, posnemati je. Mnogo jih poprosi Marijce, da bi jim dovolila podplate gladiti, drugi zopet pomagajo Marijetici in Anički obrobjevati obutal; vsi so želeli delati, razumevši, da se za lenuhe in postopáče nihče ne briga. Res je bilo lepo gledati, ko se je blizu 10 do 12 otrok pri tem delu pridno sukalo.

Necega dne, ko se je baš to mlado društvo zopet zbralo okolo svojega dela, zasliši se nenadoma strašen ropot, kakor bi zagermelo. Otroci se prestrašijo, misleč si, da se zdaj in zdaj podere nad njimi zidovje starega gradu.

Marjica in Ivanko hitita iz sobe, gledat, kaj se je zgodilo. Kaj vidita? Poderl se je stari dimnik, ki je bil še dosti daleč od njihovega stanovanja. Ivanko, hraber in krepák deček, verne se vesel v sobo, ter se na vse gerlo zasmeje stráhu bojazljivih otrok. Marjica, mnogo razumljivejša, pokliče zidarja, da bi jej povédal, ali je še dalje mej tem zidovjem stanovati. Zidar pride in reče, da soba, v katerej stanujejo, morda še jedno zimo prebije, a vse drugo zidovje da ne bode dolgo trajalo, predno se podere.

Marjica se tega zelo prestraši ter ukréne, preseliti se s kraja, v katerem je do malega úže 4 leta stanovala.

Zaslužila si je zdaj toliko, da je mogla plačevati najemščino od dobrega stanovanja; zatorej náumi, poiskati stanovanja v mestu, kjer sti živeli njeni dobrotnici in brat Ivanko. Gospod Harvey je dal pozidati ne daleč od onod majheno a lepo hižico, v katerej bi Marjica imela sè sestrama lahko primeren in ugoden stan. Takój se tja napóti, gledat, ali bi ne bilo v tej hiži dobiti stanovanja.

Stanovanje se je dobilo, a najemščine je bilo za polovico več, nego bi jo bila Marjica mogla plačevati. Anton, zvest prijatelj Ivankov, vpraša oskerbnika gosp. Hopkinsa, če se nij oglasil kedó tak, ki bi mu bila polovica nove hiže dovolj v stanovanje. Hopkins mu imenuje družino jako slabega glasú. Marjica nij hotela takih sosedov in se je žalostna domóv povernila.

„Nič dobrih novic vam nijsem prinesla,“ reče v sobo stopivši.

„Tudi doma je zló in nesreča,“ odgovori Marjetica.

„Za Boga, kaj se je zgodilo?“

„Koza je poginila. Peč se je na njo poderla. Bárica, ki je k nam prišla, pomagat delati, videla je, kako si je koza ob peč vrat dergnila, in to je bilo krivo, da se je nánjo poderla. Zdaj jej samo noge molé izpod zasípa.“

„Koliko krat sem jo od peči zapodila! — Zdaj nam tugovati ne koristi,“ reče Marjica.

Ko Ivanko domóv pride, pomore jim najprej kozo izpod kamenja izkopati. Pri tem delu najde Anička nekov star novce; vsi začnó iskati. Zdajci zavpije Marjetica: „evo jih še, evo jih mnogo!“

In res najdejo lončeno posodo, v katerej je bilo več takih novcev.

Ivanko reče sestram, vse se mu tako dozdeva, da bi nekateri teh novcev bili zlati. Veseli zavpijeti obe mlajši sestrici: „oh krasno! zdaj moremo najeti óno lepo stanovanje v novej hiži gosp. Harveya.“

„Ne tako naglo!“ odgovori Marjica, „ti novci so gospodarjevi starega gradú Rosmora; mi jih ne smemo imeti, nego ponesemo je oskerbniku gospodu Hopkinsu.“

Ivanko pristane na te sestrine besede, in vsi se takój odpravijo k oskerbniku gosp. Harveya.

A še poprej se oglasijo k Antonu, kazat mu najdenega blaga. Ta odnese novce gospodičnoma Dragutinki in Grozdani, kjer vse na tanko pové, kako so je otroci našli, ter da je nesó Hopkinsu.

Često dobri in pošteni ljudje pomagajo ubožcem, ne samo z bogastvom nego tudi z znanjem in dobrim svétom. Tako je bilo tukaj. Dragutinka, jako véšča o ločbi (kemiji), takój umeje, da je mnogo novcev zlatih, a Grozdana

reče, da so ti novci uže zaradi same starosti mnogo vredni, in da imajo nekateri podobo Henrika VII. *)

Ker sti gospodični dobro vedeli, da je oskerbnik Hopkins nepošten, hudoben človek, bili sti tako pazljivi, da preštejeti vse najdene novce, ter storiti še vsacemu posebno znamenje. Potlej prositi očeta, naj vse to pismeno objavi gospodu Harveyu, gospodarju starega gradú Rosmora.

Uboga Marijca nij mislila, koliko jej bode preterpeti zaradi najdenih novcev.

Gospod Hopkins, mislivši, da nihče drug ne ve za najdeno blago, nego li on, obderží sebi novce, katere so mu otroci prinesli. Lehko si tedaj mislite, kako ga preplaši list, v katerem gosp. Harvey ukaže, naj mu pošlje óne novce, kar se jih je našlo v razvalinah.

Hopkins je bil uže razprodal vse boljše novce, mislèč, otroci ne vedó, da so zlati. Zatorej odpravi nekaj slabjših novcev gospodarju ter mu piše, da jih zato nij poprej poslal, ker si je mislil, da nemajo nič vrednosti.

Gosp. Harvey mu odgovorí, da se zeló čudi, kako more misliti, da zlati novci nemajo vrednosti, a to še posebno iz dóbe Henrika VII. Prosi ga za-
tegradelj, naj mu te novce brez odloga pošlje.

Hopkins se nehče nikakor udati, da je take novce prejel; a kako se ustraši, ko od gospodarja dobode tenek popis vseh ónih novcev, kar so mu jih otroci prinesli.

Gosp. Harvey mu tudi objavi, da sti mu ta popis poslali dve gospodični, kateri sti vse novce videli in je tudi s posebnim znamenjem zaznamenáli.

Hopkins misli, da bode najboljše deržati se perve svoje izjave, rekše lagati, da novcev nij prejel. Zato odgovori gospodarju, da so ti novci res utegnili biti najdeni v razvalinah starega gradú Rosmora, a on da nij prejel drugih, razven ónih, katere mu je uže poslal. Morebiti so je siromašni otroci spravili, pokazavši je omenjenima gospodičnima.

Nedolžni otroci se zeló prestrašijo, slišèč od gospodične Dragutinke in Grozdane, kako je hudobni Hopkins gospodarju gerdí.

„Ali se gosp. Hopkins uže ne spominja, kako mu je Ivanko vse novce po versti na mizo odštel?“ reče Marijca. „Jaz še dobro vem, kako si ti, Marijca, vse novce v posebno ruto položila ter je potem gosp. Hopkinsu pokazala, a on ti je rekel: ‚tega ti ne umeješ!‘ Jaz mu sem hotela povedati, da tudi gospodična Dragutinka méni, da so nekateri teh novcev zlati; a v tem so prišli drugi ljudje v hižo in gosp. Hopkins nas je odpravil. Idimo k nje-mu, da ga vsega tega opómnimo,“ odgovori sestra Marjetica.

„Ne, jaz ne pojdem!“ reče Ivanko žalosten. „Hopkins je hudoben, nepošten človek, ter nehčem, da bi ga še kedaj videl. A ne boj se ničesa, Marijca! nedolžni smo in nič žalega se nam ne zgodí.“

„Da, to je vse res, dragi bratec, a pomisli, kako žalostno je, da nam zdaj, ko smo bili zmirom pošteni, kakor naša pokojna mati, hoté naglo vzeti poštenje.“

„Vzeti ga ne morejo. Ako je Hopkins tudi bogat in mogočen, ipak nam ne more ničesa nahuditi.“

Ubogi Ivanko se je zeló prevaril; Marijčin strah je bil ves upravičen.

Mnogo se je o tem dogodku govorilo. Oskerbnik je povsod pripovedoval

*) Henrik VII. je vladal od 1485. do 1509. leta.

o nepoštenosti in o nezvestobi siromašnih otrok, kateri so upali v svojo nedolžnost, ter nijso ničesa storili, opravičati se ljudém. Sosedje, dobro znajoč uboge otroke, nijso nikdar dvomili o njih nedolžnosti, a drugi ljudje so je obdolžili tatvine.

O vsem tem, kár se je govorilo, otroci dolgo nijso slišali ničesa. Po naključji zvé Marijca vso to sramoto.

Na necem sejmu, kjer je prodala nekoliko pletenih čizem, poprosi Marijca trgovca, kateri je čizme kupil, da bi jej podpisal račun. Ko trgovec čita nje imé, namerdne se in reče: „nehčem imeti z vami dalje posla; jaz vas poprej nijsem znal, ko sem kupoval čizme, a zdaj vas uže znam! Kje so zlati novci, katere ste našli v rosmorskih razvalinah?“ Zaman pripoveduje Marijca ves dogodek; nihče jej ne verjame.

Verhu vsega tega ostane mirna, vedoč, da ima še mnogo prijateljev, ki ne dvomijo, da je nedolžna in poštena.

Tako se približa zima. Sirotam je bilo tem bridkejšé, ker so zdaj čisto osaméle. Njih dobrotnici sti odšli v mesto Dublin in tudi Ivanko ž njima.

Zidar pride ter jim pové, da soba, v katerej so stanovali, prebije še samo to zimo. Ali je zidar to stvar tako na tánko mogel vedeti?

Necega dne z večera, ko se je Marijca baš spat spravljala, poterka na vrata.

„Ste li še po konci?“ vpraša nekdo zunaj. Marijca takój po glásu spozná Barico, poštarjevo hčer.

„Kaj dobrega tako pozno, draga Barica?“ povpraša Marijca, odpiráje vrata.

„Daj mi deset krajcarjev in takoj zveš. Prinesla sem vam list od Ivanka; znam ga po napisu. Hitela sem, da ga takój prejmeš, ker ménim, kako željno ga pričakuješ.“

Ko slišijo, da je došel list od Ivanka, naglo vstaneti Anička in Marjetica, bivši uže na postelji; a Marijca jima prečita tak list:

„Preljubeznjive sestre!

Evo, radosti in veselja! Jaz vam sem zmirom pripovedal, da resnica pride na dan ter da ne moremo izgubiti poštenja. A poprej vam ne povem ničesa, dokler ne pridem k vam, kar bode v nedeljo. Moj gospodar in njegovi hčeri, vaši dobrotnici, privolili so Antonu in meni, o Božiči domóv iti.

Kako prijeten bode ta dan nam poštenim ljudém! A kar se tiče drugih, ki nijso pošteni, naj se ne nádejo, da jim bode Božič veselejši od kacega družega dné. Z Bogom! V duhu vas poljubljam vas srečni brat

Ivanko.“

Dragutinka in Grozdana sti bili v Dublinu z očetom šli tudi v neko muzejo. Gospodar jim pokaže tamkaj novce, katere je nedavno kupil v svojo bogato zbirko. Gospodični zapaziti na teh novcih znamenje, katero sti bili storili, predno so je otroci nesli Hopkinsu.

Ko sti vse dopovedali, kaj se je zaradi teh novcev dogodilo v Rosmoru, gospodar hitro pokliče ónega človeka, kateri mu je novce prodal, vprašaje, od koga je to kupil.

Mož ne tají, da je novce od Hopkinsa kupil na to pogodbo, da jih v Irske ne sme prodati. A draga cena, katero mu je ponudil lord Y., kreníla ga je, obetanje prelomiti.

Slučajno je baš o tem času bil Hopkins v Dublinu. Dragutinkin oče, kateri je znal, da jutro dan Hopkins pride k njemu, v prvo sobo postavi žida, od katerega je kupil najdene novce; hotel je videti, ali spozná Hopkinsa ali ne. In res, tako je tudi bilo.

Hopkinsovo gerdo dejanje in nedolžnost ubogih sirot je prišla na dan. Ko gospod Harvey vso dogodbo zvé, takój pusti nezvestega oskerbnika iz službe ter obdarí poštene sirote, davši jim stanovanje zastonj v svojej nóvej hiži, v katerej so se želele nastaniti.

To so bile novíce, katere je Ivanko hotel ustno povedati sestram, uže naprej uvérjen, da jih bodo vesele.

Vsi prebivalci tega kraja so se radovali z malimi, zdaj tako srečnimi sirotami, ki so se uže pred Božičem preselile v novo hižo.

Nihče jim nij zavidal sreče, ker vsak je razúmel, da je to zasluženó plačilo njih pridnosti, lepega nrava in poštenja.

Bodi céden in réden.

Ljudevit je imel jako ubožna, a poštena in razumna roditelja. Stanovala sta v tesnej sobici, v katerej je bilo zmirom vse v najlepšem rédu in snažnosti. Ljudevitova mati nij mogla terpeti, da bi bilo kaj sem ter tja ležalo po hiži, ali da bi po tleh bilo prahú in blata. Vsako jutro je bilo nje prvo opravilo, v sobici vse lepo v red pospraviti. Postlala je postelje in sobo prezračíla. Kako bi Ljudevit bil mogel biti nereden deček, ko mu je mati bila v tak lep izgled! Videlo se je nad njim, kako dobro je, ako se otroci uže zgodaj vadijo réda in snažnosti. Ljudevit nij nikoli šel nepočesan ali umazan v učilnico. Blata nij terpel nikoli dolgo na črevljih niti nij brisal umazanih rok ob svojo obleko, kakor delajo drugi nesnažni otroci. V učilnico nij šel, predno se nij lepo umil in las poravnal. Njega suknja je bila zmirom lepo snažna ter na črevljih nij bilo videti blata; tudi v knjigah nij imel nič madeža, kajti čuval jih je, kakor bi bile od zlata. Klobuka nij deval pod klop; in s črnilom je vselej bil pazljiv. Ali je čudo, če so Ljudovita vsi ljudje ljubili?

Zatorej pazite, otroci! da bodete zmirom redni in snažni. Kako lepo je videti dečke in deklice, ki imajo snažno obleko, taki se vsacemu človeku prikupijo. A tudi red je mnogo vreden. Uže pregovor pravi: „Red je duša vseh rečí.“ Kedór se navadi lepo v redu imeti vse svoje rečí, ta je bode tudi lahko čedne ohranil. Zatorej imejte svoje orodje, obleko in vse, kar je vašega v lepem redu, pa bodete tudi lahko in hitro delali.

Če v redu vsako reč storíte
Težav in truda menj terpíte.

Dva malopridneža.

Živela sta pred nekaj leti v teržci na Dolenjskem dva páglavca, ki sta bila vsem ljudem na poti. Starejši se je zval Jurij Pretepáč a mlajši Mikljevec Ruváč. Ta dva sta se zaletávala v vsacega človeka ter nijsta nikomur mirovala. Roditelja sta ju pošiljala v učilnico, upáje, da se tam poboljšata. Često ju je učitelj opominjeval ter si mnogo prizadeval, da bi ju popravil ter zopet na pravi pot krenil, a zastonj je bilo vse; ostala sta páglavca,

hudobna in vsem ljudem v zapreko, kakor sta bila poprej, predno sta hodila v učilnico. Pravi pekél je učitelj imel ž njima, dokler nij malopridnežev pogljal za vselej iz učilnice. Mej soboj sta si bila velika prijatelja, kar vendar nij branilo, da bi se ne bila često spoprijela in do kervavega ruvala.

Mikljevec Ruváč obišče popóldne tovariša Jurija Pretepáča, da bi se na

dvorišči malo poigrala. A prijaznost nij trajala dolgo. K malu se spopadeta ter jameta se ruvati in tergati, da je bilo joj!

Nesreča ju nanese blizu hudega psa, ki je bil priklenen dvorišču k vratom. Ta ju s početka mirno gleda, a videč, da se baš čversto bijeta, skoči ves serdit na Míkljevca Ruváča, zgrabi ga z ostrimi zobmi tako nesrečno za trebuh, da mu vseka veliko rano. Míkljec je dolgo zelo ranjen ležal na postelji in umerl bi bil, da mu nij pomogel umeteljen zdravnik.

Otroci, bodite miroljubivi in prijazniji vsacemu, posebno mej soboj, ter vsi ljudje vas bodo ljubili.

X.

S čim si je Tomek glavo ubijal.

Kedar koli je oče Tomka poslal v kuhinjo po kupico vode, vselej ga nij dolgo bilo nazaj. Oče ga zaradi tega često opómní. Tomek se časi tudi boljša; a kaj, ko je za nekaj dnij bil zopet stari Tomek, ki potrebuje po četert ure, predno očetu prinese kupico vode iz kuhinje.

Bilo je petek o poludne. Postna grahova juha je stala uže davno na Tomkovem pladniku, a njega še nij bilo k mizi. Oče vpraša matere, kje je Tomek, a mati je vedela samo toliko, da je malo poprej stal v kuhinji pri keblu vode s kupico v roci.

To se očetu čudno zdí. Vzame brezovko z glístij ter gre v kuhinjo gledat, kaj tam dela Tomek.

Res je bil v kuhinji, kakor je mati rekla, baš pri keblu vode s kupico v roci. Kaj je delal Tomek? Potápljal je povezneno kupico v vodo ter se čúdí, ka voda nikakor nehče priti do dna v kupico.

Ko zapazi očeta, hitro spusti kupico ter steče v sobo. Oče, videč, da je Tomkova zabava vsa nedolžna, nij ga kaznjeval za zdaj, ali opómní ga je, naj takih izkušenj ne dela tedaj, kedar ga roditelja pošljeta po vodo. „Vidim,“ beseduje oče, „da se iz te poskušnje lahko kaj koristnega naučíš. Poslušaj me! Ti se dakako čúdiš, kako je to, da voda nehče v kupico iti do dna, kedar jo povezneno potopiš v vodo, da-si je prazna. To ti hočem zdaj povedati. Tebi se samo zdí, da je kupica, ki jo potápljaš v vodo, prazna, ali nij tako. V kupici je vzduh (zrak), in kjer je vzduh, ondu ne more ob enem biti nič drugega. Zatorej vidiš, niti voda ne more v kupico priti do dna, ker jej vzduh brani. A ker se vzduh dá vendar nekaj stisniti, zato ipak nekoliko vode pride v kupico.

Če kupico po stráni (po šujci) potisneš v vodo, uveríš se takój, da gre voda brez vse zapreke v kupico. Zakaj? Zato, ker če kupico po stráni potisneš v vodo, gre tudi voda po stráni vanjo, ter pahne zrak iz nje.“

Tomek je pazljivo poslušal očeta, ker se mu je ta stvar zelo čudna zdela.

Takój po obédu steče zopet v kuhinjo poskušat, kar se mu je toliko krat čudno zdelo. A veselje ga k malu mine; kajti ko je razúmel to stvar, nij ga uže bilo volja, delati še dalje take poskuse.

Da mu nij oče te stvari raztolmačil, Tomek bi si bil še denes pri keblu glavo ubijal.

Lj. Tomšič.

Prepelica in nje prepelčice.

Prepelica je imela gnjezdo v prósu, ki je uže bilo do malega zrelo; zato se je zeló bala, da ne bi ljudje poprej žéli prosa, predno bodo prepelčice mogle bežati. Kedar jim je šla po hrane, vselej jim je veléla, naj dobro pazijo, ter ako bodo kaj slišale, da jej vse povedó, kedar se poverne.

Ko mati odletí, zagledajo prepelčice gospodínjo te njive, ki je bila s hčerjo prišla gledat, ali je proso zrelo. Rekla je: „vidim, da je proso dozorelo, zatorej, hčerka, idi k sosedam in prijateljicam ter jih poprosi, naj jutri pridejo pomagat proso žéti.“ Ko stara prepelica prileti h gnjezdu, vse prepelčice zatrepetajo, pripovedujóč, kaj so slišale, ter je prosijo, naj hitro ubežé, da jih ljudje ne bi polovili. A mati prepelica mirno reče: „brez skerbi bodite! Ako misli gospodínja čakati pomoči svojih sosed in prijateljic, še jutri bode proso stalo.“

Jutro dan otide prepelica zopet iskat hrane lačnim otrokom, ter priporočí jim poslušati, kakor včera. Gospodínja pride s hčerjo in postojí, čakaje soséd, po katere je bila poslala. Solnce je uže vroče pripekalo, a še nij proso bilo požeto, ker nikdo nij prišel pomagat. „Naše sosede in prijateljice“ gospodínja reče hčeri, „nijso vredne tega imena; zatorej idi ter poprosi tét in sestričen, naj pridejo, da jutri požanjemo zrelo proso.“

Ko se prepelica verne, z velikim strahom jej pripovedujejo prepelčice, kaj so slišale, ter zopet silijo iz gnjezda. „Dragi moji otročiči,“ potolaži je mati prepelica, „ako je samo to, ne bojte se! Tetke in sestrične rade govoré o svojih zaslugah, a redko kaj storé. Ali jutri mi zopet verlo pazite.“

Jutro dan novič prideta gospodínja in hči; o tetah in sestričnih nij sluha ni dúha. Gospodínja, vidéč, da nij rodbina boljša od prijateljic, reče svojej hčeri: „prinesi dva ostrá serpa, da sámi požánjevi proso.“ Hči gre po serpa a prepelica prileti v gnjezdo. Ko prepelčice povedó, kaj so slišale, prestrašena reče: „otročiči, zdaj berzo bežimo! Kedar kedo naúmi sam delo storiti, potem gre naglo od rok.“ Odšla je prepelica z družino, ter do večera je bilo tudi proso požéto.

Fr. K—c.

Izmernost, zlata vredna krepóst.

(Spisal F. Rup.)

Necega jutra stojé trije jezdecí pred razséžno puščavo. Vsak se pripravlja po svoje na pot, da bi laže preméril širjavo. Pervi si misli, da je v dolgo potovanje treba obilo živeža; zato je svojemu mezgu dal dobro kôpo sena in obilo ječmena. Drugi je drugače sodil. Na dolzem potovanji, kjer solnce hudo pripeka, želodcu nij zdravo, ako je prenatláčen. To jemlje moč in dela težave; lahko se ne prebavlja in še bolezen utegne priti. Zato je svojej živali podal le malo kerme in vode. Tretji se je deržal srediine. Nakermil je živinče navadno a izmerno. Potem je zelenjave navezal h koncu dolzega droga, katerega je tako pripel na sedlo, da je piča moléla pred mezga, ki je dirjáje željno pred soboj gledal redilno jed.

Kako se je li jezdecem godilo? Uganfte iz njih priprav, če moreta!

Sè strahom zapazi prvi, česar se nij nadejal, da uže zgodaj moči péšajo njegovej živali. Ker je bila prepasena, zato jo mertvoud zadene; padla je ter stegnila noge od sebe. Konec je bilo potovanja; verniti se je bilo jezdecu samemu nazaj. — Druzemu se nij mnogo bolje godilo. Njega žival od kraja res lepo zadirja, a tudi njene moči k malu opésajo. Lačna se jame opotekati, padati in vstajati, dokler obnemogla na tleh ne obleži. Peš je bilo jezdecu dalje hoditi; prepozno in truden je prišel, kamor je méril. Samo tretji je do večera prehitel puščavo, ker je njegova žival neutrudna klísala za gerstjô zelenjadi, ki je vedno gledala jo pred očmi. Tako se je godilo tem jezdecem.

Ta basen je podoba človeškega življenja na svetu.

Jezdec je človeški duh, žival človeško telo, puščava je našega življenja čas a odmenjeni kraj naša večna naméra. Telesa naj človek preveč ne redí in pita, ker bi izgubilo moč, služiti dúhu. A človek naj tudi po nepotrebnem ne muči telesa, da mu prezgodaj ne oslabí. Pravo sredíno zadene samo tist, kedór telesu preveč ne ugaja niti mu ne daje premalo. Mera v jédi in pijači zdravje človeku jači. Želje krotiti daljša življenje.

Začetek ruskega grada (mesta) Prejeslávlja.

(Po staroruskem letopisu Nestorjevem.)

V 992. letu po Kristu je ruski véliki knez Vladimír šel na Hervate. Ko se je vernil s hervatske vojne, evo Pečenegi (divji pogani) pridó po ónej stráni od reke Sule. Vladimír se je vzdignil proti njim ter je srečal na vódi Tróbeži, na brodu, kjer je zdaj Prejeslávelj. Stal je Vladimír na tej stráni a Pečenegi na ónej; kajti nijso sméli ti na óno a ni óni na to stran iti. Prijaha pečenški knez k reki, pokliče Vladimíra in reče njemu: „izpústi ti svojega moža a jaz svojega, da bi se borila, ter ako tvoj mož ob tla udari z mojim, da ne bodedo vojevali tri leta; ako li naš mož udari z vašim, da bodedo vašo zemljo razdévati tri leta.“ — Tako se razideta razno. Vladimír pride v tabor in pošlje biríča po tabôru, govoreč: „nij tu li tacega moža, kateri bi se prijel s Pečenegom?“ — Nij se našel nikjer. Za jutra pridó Pečenegi in privedó svojega moža, a ruskega nij bilo. Začne tožiti Vladimír in pošlje k vsem vojníkom. Pride star mož h knezu in reče njemu: „knez! imam mlajšega sina domá, a sè štirimi sem prišel semkaj; od njegovega détstva nikdo nij z njim ob tla udaril. Bilo je, da sem ga svaril, ko je úsnije ugnjétal, a on se je razgnéval (razjézil) náme in kožo pretergal z rokama.“ Knez je bil vesel, to slišávši, in poslal pónj. Privedó ga h knezu, ter knez mu vse pové; a ta reče: „knez, ne vem, morem li iti nanj? Izkusijo naj me. Nij li tu bika velícega in silnega?“ Našli so bika velícega in silnega, a on ga velí razdražiti. Naložili so nanj železa goreča ter ga spustili. Bik je zbežal mimo njega a on ga z roko prijel za bok (stran) ter snel z njega kožo z mesom, kolikor mu je roka zajéla. Reče njemu Vladimír: „moreš se z njim boriti.“ Na jutro pridó Pečenegi ter začnó klicati: „nij li moža? Evo, naš je dospél!“ Vladimír je bil ukazal, to noč obleči se v orožje, in zdaj so pristopili oboji, Pečenegi in Ruski. Izpusté Pečenegi svojega moža, ki je bil prevelik zeló in

strašen. Izstopi tudi Vladimirov mož, in uzrè ga Pečeneg ter se posmeje, ka je bil srednjega telesa. Razmerivši mej polkoma (armadama) spusté oba k sebi. Sprijéla sta se ter se začela krepko deržati. Ruski udavi Pečenega v rokah do smerti in udari z njim ob zémľjo. Vladimirovi zakričé a Pečenegi pobegnó, in ruska zemľja požene za njimi sekóč ter je zapodí. Vladimír je vesel bivši zalóžil (ustanóvil)* na tem brodu grad in ga narékel Prejeslávelj; zakaj slavo je bil prejel njegov borec. Vladimír je v velicega moža storil njega in očeta njegovega ter se povernil v Kíjev s pobédo (zmago) in z veliko slavo.

— x —

Pririodopisno - natoroznansko polje.

Podnebje.

Podnebje se imenuje tudi klima. Ta beseda nam pripoveduje tisto moč, katero ima vzduh (zrak), toplota, svetloba, vlaga in suša nad rastlinskim življenjem.

A ta moč je po raznih krajih svetá tudi različna ter se izpreminja po mnogih razmerah.

Južni kraji so toplejši od severnih. Svét, ki leží visoko, hladnejši je, a zaklonjene ravnine in doline so toplejše.

Kodar so veliki gozdje, ondod je zemľja vlažna, ker gozdje napravljajo dež ter ne dadé vlagi hitro izhlapéti. Goli in pusti kraji so odperti vetrom, lahko se zatorej presušé ter so potem berzo neplodni.

Blizu morja je vzduh vlažnejši, leto in dnevi so hladnejši a zima in noči topléjše.

Rastlinam ne ugaja zemľjišče na severnih in južnih vetrovih. Plodnejši je onákov kraj, kateri je z bregovi vetrom v zatišji. Najbolje godí rastlinam zemľjišče obrneno na jug in jugozapad.

Kakor svet gleda ali na jug ali na sever, kakor je ali raven ali bér-dóvt, ležéč blizu kake velike vode ali daleč od nje, tako je tudi podnebje toplo ali hladno, ostro ali prijetno.

Večina rastlin se tako navadi svojega podnebja, da obolí, ako se prenese s toplejšega v hladnejše ali s hladnejšega v toplejše podnebje.

A mnoge rastline so zopet ustvarjene tako, da prebijó tudi hladnejše podnebje, n. pr. naša žita, prinesena iz toplejših krajev, osobito ječmen, rastó s pódobrim uspehom daleč po severnih krajih.

I. T.

— x —

Razne stvari.

Drobtine.

(Jekleno pero.) Čital sem nekje, da se je otrok zboldel z jeklenim peresom, pomočnim v kemično čerňilo.

K malu mu je roka tako otekla, da so ga nesli v bóľnico, kjer so ga zdravniki jedva ozdrávi. Treba zatorej verlo pazi-ti, da se ne zboldemo z jeklenim peresom.

*) Založiti gründen, — to je naša stara beseda. Ali bi ne bilo dobro tudi reči: založba za: Gründung, Stiftung?

(Kralj Konrad.) O kralji Konradu čitamo, da je imel, ko je bil še otrok, dvanajst tovarišev, ki so se z njim igrali. Kedar je Konrad kaj napakega storil, nikoli niso učitelji njega kaznjevali, nego vselej njegove tovariše, ako tudi so bili vsi nedolžni. „Zakaj kaznjujete moje tovariše,“ povpraša Konrad, „a zakaj ne mene, ker sem jaz kriv?“ Učitelji odgovoré: „tebe ne moremo, ker si naš gospodar. A mi kaznjujemo té namesto tebe, in baš to naj te boli, ako imaš plemenito srcé, ker drugi terpé kazen za tvoje grehe.“ Od sih dob se je Konrad skerbno čuval, da se nij česa pregrešil, in to z ljubezni do svojih tovarišev.

Kratkočasnice.

* Siromašen a šaljív človek je imel v kosilo dve oblíci répe in kos črnega kruha. Takój po jedi stopi k oknu ter si jame s peresno tuljávó zobé trebiti. „Evo“, reče svojej ženi, „kako soseda dražim. On zdaj misli, da sem o poludne meso júžinal.“

* Hčerka je pisala očetu, ki je bil z dómu, tak listek: „dragi oče, denes ti ne morem mnogo pisati, ker sem pretrudna; íbedéla sem vso noč, kajti je bolna moja leséna púnička.

* „Andrejec! kako ste?“ vpraša kmet znanega Ribničana, ki je leséne žlice prodajal. „Kako sem! Slabó, kakor bolnik; vsako uro po eno žlico.“

* V necem tergu na Slovenskem je tik učilnice bila čitalnica z gostilnico vred, kamor so kmetje ob nedeljah zahajali. Jemali so tudi otroke s soboj, (kakor je sploh pri nas slaba navada). Katehet v učilnici pripoveduje o rojstvu Jezusovem. Potem povpraša učenca: „kam sta šla Jožef in Marija, ko sta bila uže v Betlehemu?“ — V čitalnico, odgovorí deček.

S. M.

Uganka.

(Priobčl J. S.—a.)

Polž bi rad zlezal na 12 črevljew visok zid; po dnevi pride 3 črevlje visoko, a po noči 2 črevlja zopet nizdolu; kedaj pride na verh zida? (Rešitev in imena rešilcev v prih. listu.)

LISTNICA. Gg. Fr. F. bog. v M.: Tudi mi Vam želimo veselo in srečno novo leto. Bog daj, da bi še mnogo mnogo let z veseljem prebiralí naš „Vertec.“ — A. S.—i: Vaša povest „o pogumnej ženi“ nij še ugodna za natisk. — Fr. J. v R.: O priliki morda kaj več pismeno; za denes prijateljsk pozdrav in srečno novo leto! — J. M. v P.: Z naročninó se podvizajte, ker letos bodemo pošiljali „Vertec“ samo ónim, ki se uže naprej nanj naročé. — A. Š. v M.: Nas veseli, da širite „Vertec“ mej slovensko mladino; ako bi vsak rodoljub delal tako kakor Vi, ne bil bi „Vertec“ v tolikih zadregah zaradi tiskarskih troškov. — Vsem ónim, ki „Vertec“ želé srečno in veselo novo leto: Bog podéli tudi Vam v obilej méri vsega, česar si Vaše dobro in blago serce želi!

Obrazec za risanje.

Otroci! vzemite kosček papirja in svinčnik v roko ter poskušajte podobo, ki vam jo kaže denašnji obrazec, dotlej risati, da jo do dobrega zadénete. Tudi na šolske plóčice to stvar lahko poskusite. „Vertec“ vam je letos namenil več taciéh obrazcev ter se nádeje, da bode te do prihodnje „Vertéve“ številke uže znali izverstno narediti denašnjo podobico.